

РОЗРОБКА ПІДХОДУ ДО ДИЗАЙН-ПРОЕКТУВАННЯ СУКОНЬ-ОБЕРЕГІВ НА ОСНОВІ НАРОДНОЇ СИМВОЛІКИ УКРАЇНЦІВ

В роботі досліджено та проаналізовано етнічні складові культурної спадщини українського села та народного костюму, визначено орнаментацию як спільну етнічну характеристику. Встановлено свастику як один з базових елементів геометричної національної орнаментации. Розроблено класифікації крою українських сорочок та місць розташування на них декору згідно з принципами, закладеними у побудову свастичних символів. Розроблено підхід та методику проектування суконь-оберегів з використанням свастики, як конструктивного та конструктивно-декоративного елементу з визначеним місцем розташування декору.

Ключові слова: свастика, українське село, українська сорочка, народний орнамент, конструктивний устрій.

I.V. VASYLYEVA, E.P. GULA, O.S. VASYLYEVA

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

DEVELOPMENT APPROACH TO DESIGN DRESSES GUARDIAN BASED ON UKRAINIAN NATIONAL SYMBOLISM

The article studied and analyzed the ethnic composition of the Ukrainian cultural heritage and folk costumes. Ornamentation defined as shared ethnic characteristics. Determined swastika as one of the basic geometrical elements National ornament. Classification Ukrainian cut shirts and methods of location on their decor accordance with the principles laid down in the construction swastika symbols. The approach and methodology of designing dresses guardian using the swastika as a meaningful and constructive and decorative element and placements decor.

Keywords: swastika, Ukrainian shirt, folk ornament, constructive system.

Вступ

Швидке зростання ритму життя невинно позначається і на сучасній моді. Завдяки постійній зміні та повторюваності стилів та форм одягу, відбувається перенасичення глобально подібними елементами, завдяки взаємопроникненню традицій різних народів, що призводить до збільшення попиту у суспільстві на український народний одяг та його стилізації. На часі актуальним є повернення українських національних традицій у костюм, що дозволяє підкреслити культурну приналежність, водночас осучаснити моду, де даний стиль одягу раніше не розглядався.

Аналіз літературних джерел дозволив вивчити і систематизувати спільні особливості ключових складових елементів української культури. Питанням національних традицій саме у сучасному жіночому одязі з позиції етнічної символіки українців практично ніхто не займався. Такі науковці, як О.М. Мартинова, О.М. Лагода та К.М. Стеценко розглядали проблему національної ідентичності у практиці створення сучасного костюму [1]. Інші автори акцентували увагу на відображенні особливостей національних елементів оздоблення в сценічних костюмах та колекціях українських дизайнерів – Лілії Пустовіт, Роксолани Богуцької, Ірина Караванської та інших [1–3]. В роботах описано сучасні особливості оздоблення та декорування українського народного костюму, проте відсутній встановлений зв'язок із національною культурою та її символікою. За результатами аналітичних досліджень встановлено відсутність зв'язків використовуваних народних елементів у сучасному одязі з їх історично-символічним значенням [4–6].

Експериментальна частина

Метою даної роботи є розробка підходу до дизайн-проектування суконь-оберегів на основі народної символіки українців, виконання її структурного аналізу, визначення об'єднуючих ключових особливостей та використання при створенні конструктивно-технологічних рішень виробів нових колекцій одягу.

Українська національна ідентичність найяскравіше відображена в українському селі та його побуті [4]. Вивчення та аналіз складових елементів культурної спадщини українського села надали повне та детальне враження про національні історичні традиції [2–7]. Завдяки цьому виконана структуризація орнаментальних мотивів української культури. З метою формування творчої концепції виокремлено основні групи орнаментации елементів побуту, народного костюму та архітектури, проведено порівняльний аналіз і досліджено їх знаково-комунікативні функції та зв'язок української символіки для усіх етнічно-побутових складових елементів [4].

Завдяки проведеному порівняльному аналізу виділено ключові елементи, на яких базується майже вся народна орнаментация (рис. 1). До таких елементів належать хрести та сварги (свастики), на основі яких побудовано 90% народної орнаментации. Аналіз історичних та наукових літературних джерел дозволяє стверджувати, що свастика відома сучасності з часів палеоліту, та є основною всесвітньо відомого меандру, який зустрічається в культурі багатьох народів світу.

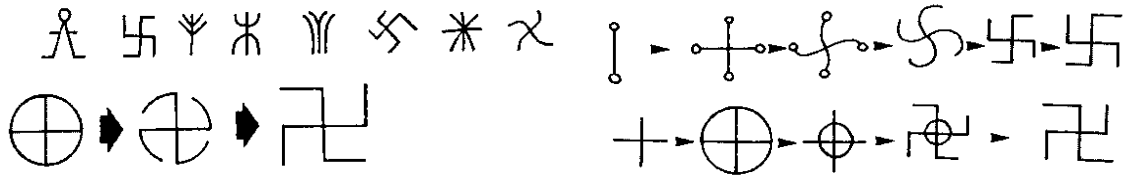

Рис. 1. Базові символи та свастики часів Трипілья

Свастичні символи, яких налічується понад 144 види, існують в усіх складових українського народного села, в орнаментативі костюму та предметів побуту. В основному використовуються складні вторинні свастичні символи, кожен з яких має своє сакральне значення або є уособленням язичницького божества. Протягом усієї історії України її населення вшанувало традиції, закладені пращурами. Найбільш повно це відображено у одязі, який і у повсякденному житті має інформаційний сакральний зміст, що є на сьогодні особливо актуальне питання. Завдяки зростанню національної свідомості у суспільстві постає необхідність створення повсякденного одягу, який буде своєрідним оберегом. Сучасний ринок одягу містить значну кількість виробів, що візуально нагадують національно традиційний, проте не несуть інформаційної цінності. Перенасичення «показовим» українством призводить до зростання попиту на малопомітну символіку в одязі із збереженням незмінного символічного змісту. Тому доцільним є використання свастики та її варіацій для проектування такого одягу.

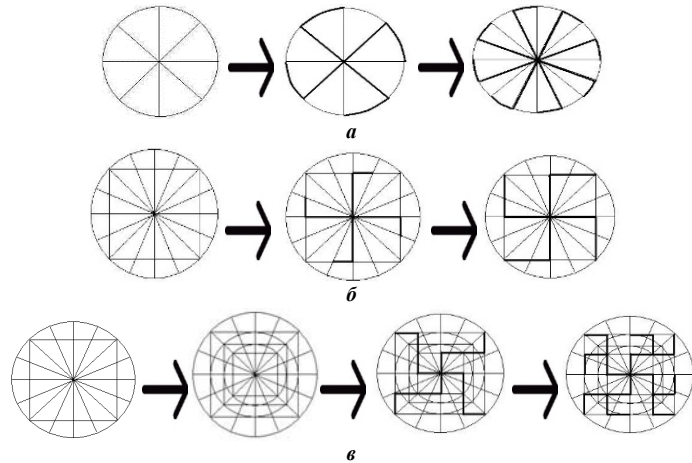

Рис. 2. Принципи та послідовність побудови геометрично вірної свастики за методом Гваськова-Дев'ятова: а – за допомогою кола, б – через коло та вписаний квадрат, в – шляхом поєднання складних свастичних символів

Аналіз наукової літератури дозволив виділити три методи побудови геометрично вірної свастики.

Першим методом є метод Гваськова-Дев'ятова (кругова система побудови) [8], в якому автор

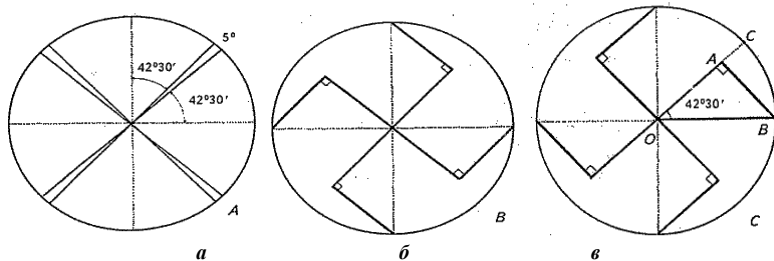

Рис. 3. Етапи утворення свастики на основі кола і принципів «золотого перерізу»: а, б – етапи побудови свастики; в – перевірка правильності побудови свастики

користується слов'янською круговою розрахунковою системою, де роль основи відіграє коло. Гваськов-Дев'ятов виконує побудову за допомогою кількох варіацій, кожна з яких використовує результат попередньої (рис. 2). Таким чином за допомогою рівномірного поділу кола з наступним вписуванням квадратів можна отримати геометрично вірну свастику без прикладання зайвих зусиль на протязі короткого часу. Недоліком даної методики є

відсутність розрахункової частини за рахунок чого попередньо невідомо, яких розмірів буде мати отриманий в результаті знак.

Другий відомий геометричний метод побудови свастики базується на принципі «золотого перерізу» на основі живопису стародавнього міста Аркаїм [9]. Автори методу опираються на результати досліджень спадщини стародавнього міста Аркаїм і використовують коло, як основу для побудови, до якого застосовується правило «золотого перерізу». Особливостями цього методу є поділ кола радіусами на вісім частин, на основі використання складних розрахунків, та утворення фігури подвійного хреста (рис. 3), що дозволило на проведених ліній зобразити свастичні символи. Проте недоліком є унеможливлення створення більш складних варіацій даного елемента.

Третій відомий метод побудови геометричної свастики використовує тесеракт [7–9], і заснований на використанні плаского зображення чотирьохвимірному гіперкуба (рис. 4).

При поєднанні кількох тесерактів утворюється сітка зі складним алгоритмом, грані якої є напрямляючими для побудови значної частини існуючих свастичних символів. Даний спосіб не є ефективним для широкого використання через свою надмірну складність виконання і можливий лише у електронному варіанті з використанням графічних редакторів.

На основі аналізу методик зроблено висновок, що вони не ефективні при проектуванні одягу з використанням свастики, оскільки не враховують особливості будови тіла, і тому актуальним завданням є розробка нового методу побудови широкополосної свастики для дизайн-проекування та оздоблення жіночого одягу.

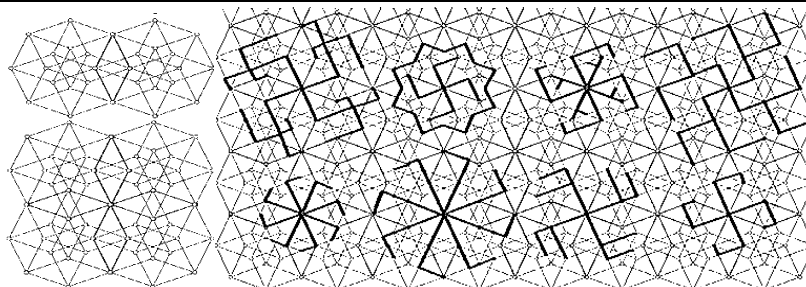
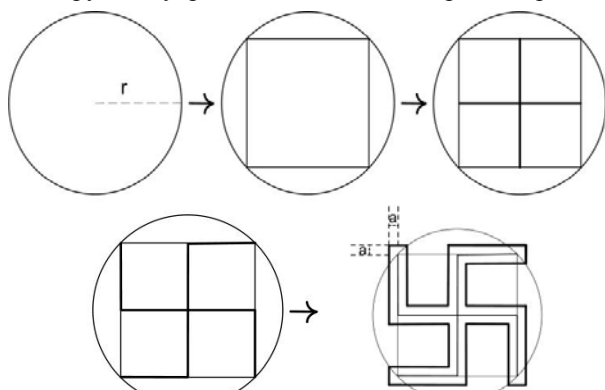

Рис. 4. Створення сітки з тесерактів та побудова свастичної символіки на її основі

Отримані результати. Врахувавши неоднозначне і суперечливе ставлення сучасного суспільства до даного символу, доцільно застосувати запропонований підхід, який базується на малопомітному накладанні елементів сварги на конструкцію виробу, до дизайн-проекування суконь. За основу взято конструкцію української додільної сорочки простого крою, в якій увага до сварги не концентрується, вона стає малопомітним елементом, її центр співпадає з горловиною, перші два її промені – з лінією талії, а другі – з розташуванням декору на рукавах. На основі проаналізованих методик, а саме методу Гваськова-Дев'ятова і методу побудови на основі кола і принципів «золотого перерізу», розроблено метод побудови загальної широкополосної свастики саме при проектуванні одягу і з врахуванням розташування конструктивних поясів тіла людини, зокрема лінії талії (рис. 5).

Запропонований метод базується на поєднанні першого і другого методів побудови свастики та передбачає побудову кола, в яке потім вписується квадрат. Для визначення параметрів кола і висоти свастики становить $2/3$ діаметра кола, виходячи з другого метода, радіус кола, на базі якого будується широкополосна свастика, становить $3L/2$, рівняння котрої в загальних випадках може бути описано виразом 1:

$$L = (D_{тп1} + D_{тс1}) / 2, \quad (1)$$

де L – відстань від центральної точки горловини до талії, см;
 $D_{тп1}$ – розмірна ознака, відстань від точки основи ший збоку до лінії талії спереду, см;
 $D_{тс1}$ – розмірна ознака, відстань від точки основи ший збоку до лінії талії ззаду, см.

Отриманий квадрат надалі розділяють на чотири частини, при цьому утворюють своєрідний хрест – базовий символ української орнаменталії. Середні лінії квадрата слугують віссю свастики з обраним для неї напрямом, після чого будується широкополосна свастика з довільним значенням a , залежно від естетичних характеристик виробу. В подальшому отримана широкополосна свастика умовно «накладається» на конструкцію сукні з метою визначення в подальшому місць розташування конструктивних, конструктивно-декоративних та декоративних елементів (рис. 6).

За результатами практичного використання запропонованого методу для побудови конструкції сукні-оберегу і визначення місць розташування їх декору, виявлено окремі недоліки, які полягали в незначному не співпадінні положення променів свастики та лінії талії. Це зумовлено різницею між розмірними ознаками $D_{тп1}$ і $D_{тс1}$, в той час як сторони свастичного символу однакового розміру. Тому було внесено необхідні корективи в методіку. Слід зазначити, що в остаточному варіанті запропонована методика передбачає зміщення центру елементу оберегу (т.А) на величину, яка визначається за виразом 2:

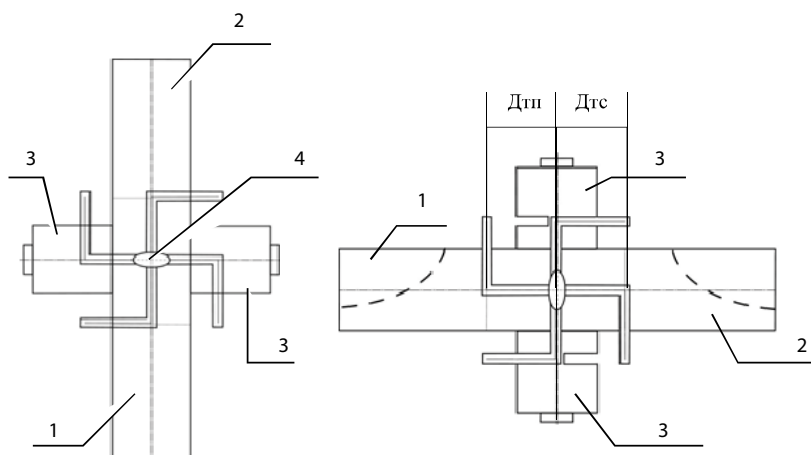

Рис. 6. Схема визначення основних конструктивних параметрів та місць розташування конструктивно-декоративних та декоративних елементів жіночої сукні-оберегу з використанням свастики перед, 2- спинка, 3- рукав, 4- горловина.

$$|A-A_1| = (D_{\text{тп1}} - D_{\text{тс1}}) / 2, \quad (2)$$

де $|A-A_1|$ – величина зміщення центру елемента оберегу відносно середньої лінії конструкції.

На основі запропонованого підходу до дизайн-проекування сукні-оберегу, нами розроблено нові творчі ескізи моделей колекції, що несуть сакральний зміст (рис. 7). Метод дозволяє визначати оптимальне положення конструктивних та конструктивно-декоративних ліній нових моделей.

Рис. 7. Творчі ескізи колекції суконь-оберегів

Висновки. В роботі запропоновано метод дизайн-проекування сучасних українських суконь-оберегів. В основу комбінаторного способу побудови креслень конструкцій деталей покладено використання розмірних ознак тіла людини для визначення відстаней між конструктивними лініями та уже існуючі геометричні методи побудови свастики. Таким чином можна добувати елементи конструкції сукні до більш складних варіацій, що нестимуть у собі уже сакральний інформаційний зміст. Це надасть можливість використовувати запропоновану методику побудови свастики у подальшому проектуванні суконь-оберегів для визначення місць розташування функціональних, конструктивних, конструктивно-декоративних елементів та декору, які забезпечать їй функцію оберегу, не використовуючи при цьому свастику як самостійний елемент.

Література

1. Мартинова О. М. Національна ідентичність в практиці створення сучасного костюму / О. М. Мартинова, О. М. Лагода, К. М. Стеценко // Вісник ХДАДМ. – 2009. – С. 6.
2. Ніколаєва Т. А. Історія українського костюма / Т. А. Ніколаєва. – К. : Либідь, 1996. – 176 с.
3. Титар О. В. Сучасні проблеми національно-культурної ідентичності / Матеріали V Міжнар. наук.-практ. Конф. «Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність». – Х. : ХНПУ, 2008. – Ч. II. – С. 55–58.
4. Куксюк А. А. Аналіз та класифікація художньо-конструктивних елементів автентичних зразків українських жіночих вишитих сорочок / А. А. Куксюк, І. В. Васильєва // Вісник КНУТД, Серія «Технічні науки». – 2015. – № 3(86). – С. 263–272.
5. Гурська А. С. Мова та граматика українського орнаменту : навчально-методичний посібник / А. С. Гурська. – К. : Альтернативи, 2003. – 144 с.
6. Біляшівський М. Про український орнамент / М. Біляшівський // Записи Укр. наук. товариства в Києві / М. Біляшівський. – К., 1909. – Кн. 3.
7. Энергоинформационная археология [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chediz.livejournal.com/893.html>.
8. Лекция Гваськова-Девятова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lektii.net/1-46026.html>.
9. Феномен Аркаима. Космологическая архитектура и историческая геодезия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://coolib.com/b/117416/read>.

Рецензія/Peer review : 3.11.2016 р.

Надрукована/Printed : 12.12.2016 р.
Рецензент: д.т.н., проф. Колосніченко М.В.